

Beneš, Pavel

**[Bagoňová-Šidlová, M. Rumunsko-slovenský a slovensko-rumunský
vreckový slovník]**

*Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada
jazykovědná. 1971, vol. 20, iss. A19, pp. 264-265*

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/100709>

Access Date: 24. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Autorka se tedy zabývala jen západní větví rétorománštiny. Ale její areál je mnohem větší: táhne se od Bodamského jezera na jižním svahu Alp až k Benátkám a Terstu. V jižním Tyrolsku je to ladinština (12 tisíc obyvatelů) a v severovýchodní Itálii friulština (podle Friuli = Forum Iulii = Cividale), 340 tisíc obyvatelů. Podle hydrografických označení rýnská a innská větve mohli bychom tyrolskou nazvat adičskou a friulskou zase piavskou. Jako celek je tedy rétorománština spojovací cestou od švýcarské francouzštiny až k istroromunštině. Uvážíme-li nejstarší fázi tohoto jazyka, dostáváme se k alpské latině na mnohem širším území sahajícím až k Dunaji, kde byly římské provincie Raetia a Noricum. S touto alpskou latinou se dostávali do styku západní Slované, odtud začínali přejímat římskou kulturu. Pozoruhodným svědectvím je přejeté slovo škola, které má dosud tutéž zvukovou podobu v rýnské variantě.

Konečně pak autorka vyzdvihuje některé jevy, jež má rétorománština společné s východní Románi, např. v pronominálním systému plurálové illi dalo kromě els také ei jako v rumunštině. Ale v tomto marginálním jazyce s mnohými archaismy se dají najít různé korespondence snad s každým románským jazykem. Se španělštinou má společnou sonorizaci intervokálních souhlásek: sanadad zdraví, medegar léčiti medischina (medižina); s portugalštinou palatalisaci s: scola, steila hvězda, translazium; s francouzštinou používání neurčitěho zájmena in (z lat unus) v tčehze funkcích jako „on“; s italštinou tvoření pasíva pomocí slovesa vegnir; po lexikální stránce má s rumunštinou společné adjektivum alb-alv, zatímco jinde se ujaló germ. blank. Zdá se, že pro vývoj románských jazyků bude ještě rétorománština zdrojem nových poznatků.

Nyní jsme v údobí renesance studia tohoto jazyka. I autorka zdůrazňuje, že se nyní vydávají poprvé slovníky a mluvnice, vycházejí periodické publikace, množí se překlady obojím směrem, rétorománštiny se píší vědecká díla. Zde je tuším na místě zmínit se o třech centrech Ústavu rétorománských studií (Institut de studis retoromans), která řídí tři bratři:

1. vydavatelství časopisu Revista Romontscha, Cuera (Chur, hl. město východního kantonu), prof. dr. Alfons Maissen,

2. kursy rétorománštiny, Benefeci Rumein, prof. dr. Flurin Maissen

3. letní kursy rétorománského jazyka, literatury a folkloru, University of North Carolina, Chapel Hill, USA, prof. dr. Augustin Maissen.

Rétorománi byli bez politického a ekonomického centra, a přece jejich jazyk nezahynul. Opakují krásná autorčina slova: My, lingvisté, máme být vděční rétorománskému lidu, že zachránili a uchoval tento jazyk, který je v nejvyšší míře zajímavý sám o sobě, pro obecné otázky romanistiky a vůbec pro jazykovědu.“ Je též vhodné poděkovat autorce za dílo, jež nemá obdoby ani v sovětské ani v jiné zahraniční literatuře. Grond engraziament a vus, signura Melitina Alexandrovna.

Pavel Beneš

M. Bagoňová-Šidlová: Rumunsko-slovenský a slovensko-rumunský vreckový slovník Slovenské pedagogické nakladatelstvo, Bratislava 1970, 1015 stran in 8°, za 32,50 Kčs.

Bratislavský dívčí tým (další tři spoluautorky jsou připomenuty v úvodě), vyučený u prof. dr. Jindry Flajšhansové-Huškové, připravil už před deseti lety za poměrně krátkou dobu na 10 400 hesel rumunsko-slovenské části a v dalších dvou letech přes 11 500 hesel slovensko-rumunské části, takže práce byla připravena už r. 1963. Než se dostala do tisku, recenzoval ji navíc bukurešťský slovakista prof. dr. Pandle Olteanu. Ostatně prvním recendentem byl další Rumun, Sorin Stati.

Autorka sama říká, že omezený rozsah si vynutil přísný výběr slov, a tak se tu nevyskytují knižní termíny, v jakých si někdy libují starší autoři slovníků. Naopak, jsou tu praktické svěží konverzační výrazy, zřejmě ohlas stipendijního pobytu v Rumunsku, což je nejzřetelnější v připojené konverzaci (od str. 989 do konce). Je zde i dosti výrazů technického rázu, ačkoliv, jak se domnívám, autorka nevyužila slovníku Jaroslava Kudrnovského (Rumunsko-český a česko-rumunský technický slovník, Praha 1962, 802 strany).

V řeči s pohyblivým přízvukem se vždy dělávají chyby. Vloudily se i do tohoto slovníku a některé z nich připadají na účet sazeče. Je to zcela pochopitelné při setkání několika diakritických znaků pod literami (přízvuk je označován tečkou pod příslušnou samohláskou, ale Rumuni užívají čárky nad samohláskou). Platí to asi o případech, kdy v obou částech slovníku je tvar správný, ale v konverzaci chybný (adjektivum cenušiu na str. 996). Jinak je tomu u slova cavalerie (927 resp. 63): paroxytonon je rytřřstvo, proparoxytonon jezdeckto. Tvar aveři, oxytonon, se v záporu mění na paroxytonon: n-aveři (991). V první části doagá je správně „dužina, dýha“, v hláskosloví (929) chybně „obruč“. Na vrub korektora patří comtdant (79) a invátoare (931).

Z románských jazyků má rumunština poměrně obtížnou flexi, konjugaci i deklinaci, ale po této stránce slovník neponechává uživatele na pochybách: „Uvádáním gramatických údajov pri rumunských heslách aj ekvivalentoch v oboch častiach slovníka má sa uľahčiť jeho používanie.“

Důležité je, že se věnuje náležitá pozornost i vazbám slovesa, protože z praktického hlediska po znalosti významu je tato okolnost nejzávažnější, srov. např. fr. obéir à q. (dat.) č. uposlechnouti někoho.

Celkem možno povědět, že mladá slovenská generace vykonala dobrou práci. Českého uživatele navíc potěší, že má k dispozici moderní slovenský slovník.

Pavel Beneš

P. Guiraud: Essais de stylistique, Paris, Editions Klincksieck, 1969, 283 pages.

Ce recueil d'articles, de conférences et de cours ouvre la série B (*Problèmes et méthodes*) de la collection *Initiation à la linguistique* que les Editions Klincksieck font paraître. Mentionnons que M. G. Moignet est l'auteur du deuxième volume intitulé „Ancien français“.

Les *Essais de stylistique* sont divisés en quatre parties dont chacune contient quatre chapitres. La première partie *Problèmes et méthodes* commence par un exposé sur la „Linguistique et critique littéraire“ où M. Guiraud juge que la linguistique est une „science pilote“ fournissant des modèles aux disciplines les plus variées et que la littérature est un mode spécifique de la communication, un code greffé sur le langage articulé. En se servant des œuvres de plusieurs auteurs (Racine, Valéry, Baudelaire, etc.), il démontre que, dans la communication littéraire, la langue n'est plus un moyen, mais une fin. Nous trouvons important surtout son exposé sur l'analyse thématique.

Dans „Les stylistiques et leurs problèmes“, il établit une comparaison pénétrante entre la rhétorique et la stylistique et arrive à distinguer quatre stylistiques: textuelle, descriptive, fonctionnelle et génétique. Il les caractérise en se servant de nombreuses observations de détail. Dans une conclusion, il insiste, entre autres, sur le fait qu'il n'y a de style que dans le texte, que les effets de style dépendent moins des signes en eux-mêmes que de leurs relations et enfin que la distinction fondamentale est „celle qui oppose langue et parole (système et texte, code et message)“ et que „à l'opposition code-message est aussi liée la distinction entre sens et effets de sens“.

Dans „Langue et style: la forme“, l'auteur part de quelques considérations sur les fondements épistémologiques et terminologiques de ses essais. Il fait d'excellentes réflexions sur la langue et la parole, la signification et la motivation, la norme, l'écart et le choix.

Le chapitre „Langue et style: les fonctions“ contient des exposés sur le langage et la communication, sur la double fonction du langage (signifier les choses et exprimer l'attitude du locuteur vis-à-vis de ces choses), sur le discours direct et indirect, sur les valeurs stylistiques (structurelles, fonctionnelles et génétiques).

La deuxième partie *Le vocabulaire: les champs stylistiques* s'ouvre par une brève introduction sur l'importance stylistique du vocabulaire et contient les études suivantes: Le gouffre de Baudelaire, Structure lexicale des Fleurs du Mal (avec une figure graphique), L'azur de Mallarmé et L'ombre de Valéry (avec un tableau de correspondances de différents états).

La *grammaire: Temps, espace et littérature* se compose de quatre articles. Dans „Le système des temps“, M. Guiraud traite, entre autres, de l'aspect dont il ne distingue cependant pas le caractère de l'action verbale (cf. notre article „Sur le problème de l'aspect et du caractère de l'action verbale en français“ dans *Le français moderne* 34, 1966, 3, 161—184).

„Temps narratif et temps dramatique“ est consacré à l'étude des moyens linguistiques dont Racine s'est servi: emploi des temps, personne du verbe, syntaxe, lexique, rythme, mesure.

On lira avec plaisir „La symbolique du temps: le temps lyrique“. L'auteur y procède à la comparaison de deux poèmes de Baudelaire (La chevelure, Parfum exotique), met en lumière des moyens linguistiques opposés en étudiant surtout l'emploi des temps, la fréquence et le caractère des substantifs, la métaphorisation, la structure de thèmes parallèles et opposés, et enfin la symbolique à propos de laquelle il est obligé de citer de nombreux vers de différents autres poèmes de Baudelaire.

„Le démonstratif épique dans la Chanson de Roland“ est une étude détaillée des démonstratifs *cil* et *cist*.

La dernière partie *Métrique et expressivité* est introduite par une étude de l'art de la phonation, de l'expressivité phonétique, de la fonctionnalisation de la substance prosodique, des figures de